

NOVA AKROPOLA

Z A B O L J E G Č O V J E K A I B O L J I S V I J E T

PLATONOV MIT O PEĆINI

ROĐENJE
ZAPADNE GLAZBE

ŠTO JE
INSPIRACIJA?

ATENINA MASLINA

OMAR HAJJAM

4

5

10

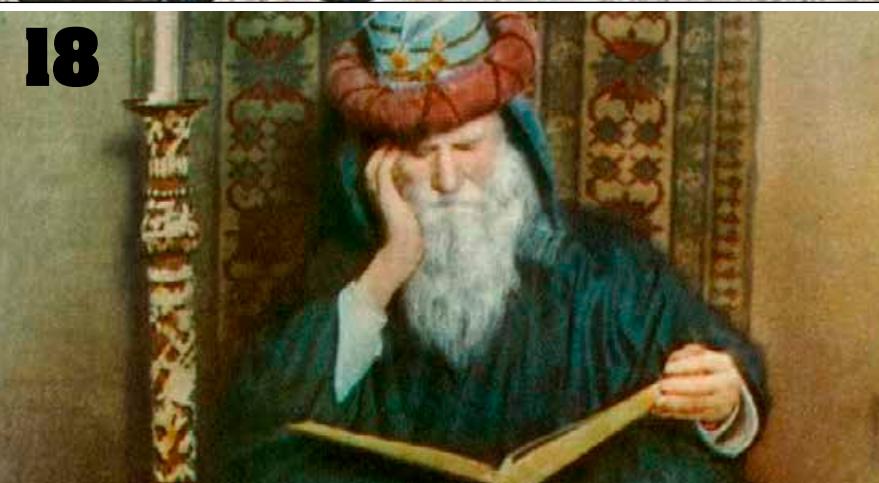
12

14

18

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

06 | 2019. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 ŠTO JE INSPIRACIJA?

Delia Steinberg Guzmán

5 ROĐENJE ZAPADNE GLAZBE

Maja Pehar

10 ZNATI ŠTO JE DOBRO

Sabine Leitner

12 ATENINA MASLINA

Ivančica Krivdić

14 PLATONOV MIT O PEĆINI

Ana Jončić

18 OMAR HAJJAM

Marica Borović

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Jerko Grgić,
Anastazija Pulja, Atila Barta, Marta Mihičić, Damir Krivdić

Lektura: Vesna Bosnar, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

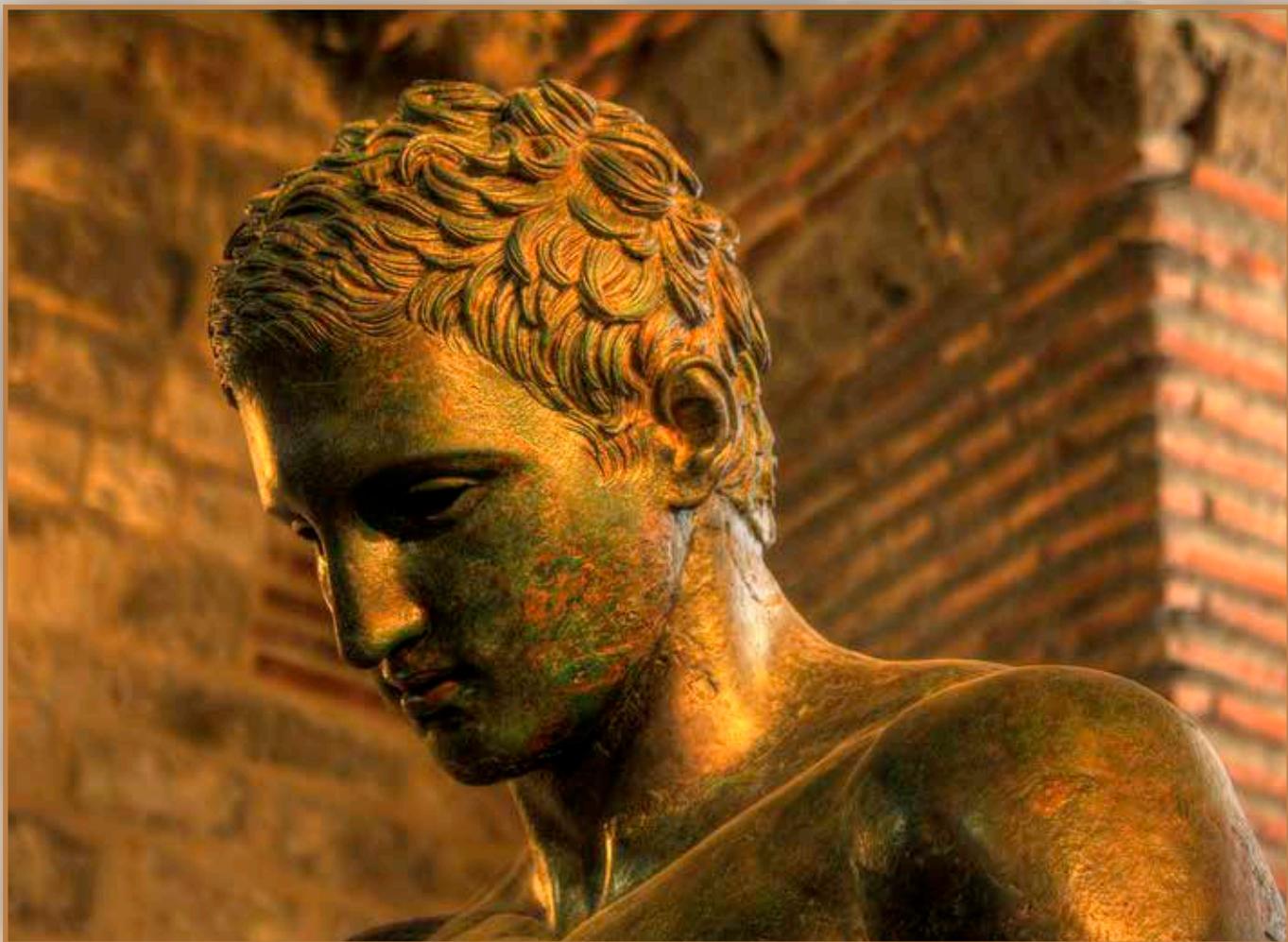
NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

lica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Kažu da je u svemu što postoji prisutna skrivena ljepota. Ne zamjećujemo je često jer smo ponajviše okrenuti sebi, svojim mislima, osjećajima, preokupacijama, problemima... Uživamo u njoj kada je primjetimo, no pokušamo li je nekome prenijeti, ustanovit ćemo da ju je zapravo nemoguće opisati.

Ljepota proizlazi iz harmonije oblika, a ne iz materije od koje su oblici sačinjeni. Što su stvari tromjese, materijalnije, ona je u njima manje uočljiva. Međutim, ljepota je više od oblika. Primjerice, postoje lica za koja, kada ih promatramo dio po dio, ne možemo reći da su lijepa, a ipak sveukupno ostavljaju utisak kao da zrače ljepotom. Kod iskrenog osmijeha, ljepota je više u duši onoga kojem osmijeh pripada, nego u licu koje ga izražava.

Ljepota se ni u čemu ne zadržava dugo i opire se zarobljavanju. Kažu da se onaj najbolji dio ljepote ne da ničim izraziti, ali onome tko ga doživi, pruža osjećaj ciste sreće i blaženstva. Međutim, za to se potrebno pročistiti, odbaciti grubosti i u sebi ostvariti nutarnji sklad.

Ljepota i umjetnost udružene oplemenjuju svako ljudsko biće, jer omogućuju da se u doticaju sa zakonima harmonije, uz pomoć mašte i nadahnuća, postupno i sami harmoniziramo i tako približimo onom istinskom sebi. ☩

Uredništvo

ŠTO JE INSPIRACIJA?

Delia Steinberg Guzmán

To je pitanje koje u nama bude originalna remek-djela, ona genijalna djela i ostvarenja koja su neki ljudi uspjeli postići kao da su ih usmjeravale posebne snage, svakako superiornije od tih ljudi. Koja ih je magična sila vodila za ruku? Koje su posebne struje znali slijediti?

To je također pitanje koje nas osobno progoni u onim trenucima kad želimo izraziti svoje najbolje osjećaje i misli, iako ne znamo kako to učiniti. Također si postavljamo to pitanje kad se osjećamo praznima, bez ideja i emocija, kao da smo vreća od kože i kostiju, bez druge mogućnosti življenja.

Prisjetimo se, dakle, velikih stvaratelja koji su znali stupiti u kontakt s inspiracijom dodirnuvši njezinu tajnu. Možemo li ustvrditi da postoji most između ljudi i svijeta ideja koji može uspostaviti tu vezu zvanu inspiracija? Možda ne postoji samo jedan most, jedna jedina veza između nas i tog svijeta, jer da je tako, oni koji su prešli most ispričali bi nam kako su to učinili i kamo su stigli. Možda svaki čovjek treba raširiti vlastite mreže, na vlastiti način, i možda u tome leži misterij budenja inspiracije.

Osim toga, bojim se da racionalni um, koji smo učinili razlikovnim obilježjem čovjeka, ima malo ili gotovo nikakve veze s ovim procesom. Iskustvo nam govori da što više inzistiramo na razumu, to se više udaljavamo od inspiracije.

Drevni su mudraci govorili kako je tajna u tome da se pretvorimo u šuplju trsku kako bi njome potekla

intuicija. I tada se zbiva čudo: mi smo i dalje prazni, ali provodni. Preplavljuje nas obilje slika i navodi nas da djelujemo izuzetno brzo. Ono što se ne kaže, što se ne naslika, ne napiše ili ne učini u tom trenutku, izgubljeno je. Ne radi se baš sasvim o našim djelima; nešto ili netko nam ih daje, a na nama je da ih uhvatimo i prenesemo. To je trenutak zanosa, dodira sa svijetom drugačijim od našega, suptilnijim, ljepšim, savršenijim u svim aspektima. To je kao da raspolažemo nekim prijemnikom velikog senzibiliteta čije funkcioniranje i uporabu ne poznajemo. Jedino ga možemo upotrijebiti kada radi.

Raspolažemo različitim, više ili manje nadahnutim opisima, koji nam daju mogući ključ za interpretaciju. Ako postoji privlačenje između naših osobnih vibracija i svijeta savršenih ideja koji želimo dosegnuti, kontakt se uspostavlja samom snažnom željom. Dakle, na nama je da razvijamo i njegujemo te struje privlačenja, sukladne količini onog dobrog i lijepog koje želimo osvojiti i prenijeti. Na nama je da otvorimo vrata inspiraciji.

I kad se opet upitamo što je to inspiracija, vjerojatno ćemo i dalje ostati bez konkretnog odgovora. No, zauzvrat ćemo imati neobičan i prekrasan osjećaj da nas je dodirnula čudesna svjetlost koja dolazi s one strane vremena i prostora, iz vječnog izvora iz kojeg smo svi jednom poželjeli piti. ☺

Iz knjige Svakodnevni heroj – razmišljanja jednog filozofa

RODENJE ZAPADNE GLAZBE

Maja Pehar

Područje istočnog Mediterana, Male Azije, Bliskog i Srednjeg istoka kolijevka je iz koje je potekla današnja zapadna civilizacija. Na tom su se području stoljećima miješale razne etničke skupine, uzdizale i propadale civilizacije, a time i stapali razni etnički i kulturni utjecaji.

Vjekovni dodiri i kulturna približavanja tih naroda utjecala su i na živu glazbenu razmjeru. Egipćani su posuđivali od Mezopotamije i Sirije, Hebreji od Feničana, Grci od Krećana, Male Azije i Feničana. Na harfi, liri, dvostrukoj oboi i ručnom bubnju sviralo

se u Egiptu, Palestini, Fenikiji, Siriji, Babilonu, Maloj Aziji, Grčkoj i Rimu. Egipćani su lire i bubnjeve nazivali njihovim semitskim imenima, a harfu su označavali izrazom srodnim sumerskoj riječi za luk. Grci su upotrebljavali istu sumersku imenicu za označavanje dugovrate laute, a za harfu su prilagodili jednu feničku riječ; nisu imali niti jedan grčki izraz za glazbene instrumente i pripisivali su ih ili Kreti ili Aziji.

Neosporan je utjecaj i vrijednost glazbene ostavštine tih područja na današnju kulturu i civilizaciju, odnosno na sveukupnu glazbenu baštinu Zapada. U

tom kontekstu Grci ipak zauzimaju posebno mjesto jer su dali najveći doprinos glazbenoj kulturi i razvoju zapadne glazbe. Naime, oni su utemeljili prvi znanstveni i filozofski pristup glazbi u povijesti, odnosno izgradili zaokruženi sustav glazbene teorije, na čijim osnovama počiva današnja glazbena teorija i zvukovni ideal zapadne glazbe.

Stoga je grčka glazba stoljećima bila citirana i tumačena još od antičkog doba, te je posredstvom Rima i islamske kulture prenesena u srednji vijek, gdje se asimilirala i sačuvala sve do današnjih dana.

Glazba Grčke

Grčka je glazba u velikoj mjeri bila azijskog porijekla, što su naglašavali i sami Grci, jer se njihova glazba razvila na elementima preuzetim s drugih područja. Egiptu, Asiriji, Maloj Aziji i Fenikiji pripisivali su pronalazak instrumenata na kojima su svirali, a svoja dva glavna tonaliteta nazvali su po azijskim zemljama Frigiji i Lidiji (frigijska i lidijska ljestvica); svoje glazbeno-pedagoške ideje preuzeli su od Egipćana, a stvaranje grčke glazbe dovodili su u vezu s Olimpom, učenikom Frigijca Mar-sija. No, sve su preuzete elemente oni dalje razvijali i usavršavali te stvorili vlastiti, izvorni umjetnički jezik.

Glazba je među umjetnostima u Grčkoj imala osobito istaknut položaj i ulogu te se smatrala najplemenitijom od svih umjetnosti. Treba naglasiti da je grčka riječ *musike* označavala glazbenu umjetnost, ali i sve vrste umjetnosti i znanosti pod zaštitom muza. Kad se za nekog govorilo da je *mousikos*, to nije samo značilo da razumije jezik glazbe već i da je nadaren, odnosno obrazovan.

Osnove grčke glazbene teorije

Grci su zadužili glazbenu teoriju otkrićem prirode i efekta zvuka (akustike), odnosa među tonovima (intervala), sustava ljestvica izgrađenih od tetrakorda, tonskih rodova i teorije ugadanja instrumenata. Stoga je veći dio zapadne glazbene terminologije te filozofske etička tumačenja utjecaja glazbe na čovjeka potekao od starih Grka.

Jedna od prvih stvari s kojom se danas susrećemo pri studiju glazbe jesu pojmovi glazbenog intervala i glazbene ljestvice. No, malo je poznato da je ove pojmove u teoriju glazbe uveo Pitagora. Otkrio je da glazbeni intervali predstavljaju jednostavne matematičke proporcije koje se ostvaruju titranjem žica čije duljine stoe u određenim matematičkim omjerima.

Grčka teorija o melodiji ima polazište u *tetrakordu*, nizu od četiri tona, od kojih prvi i posljednji stoje u intervalu *kvarte*. Tetrakord je primarni element, osnovna građevna jedinica od koje, udruživanjem dvaju srodnih tetrakorda nastaju sve ljestvice.

Grci su razlikovali sedam ljestvica čija je posebnost određena odnosom među sastavnim dijelovima tetrakorda, odnosno položajem polotonova u tetrakordu. Glavne ljestvice bile su dorska, frigijska i lidijska, dok su ostale ljestvice izvedene iz glavnih: miksolidijska (hiperdorska), eolska (hipodorska), jonska (hipofrigijska) i hipolidijska.

Jedna te ista ljestvica mogla je mijenjati svoj izgled, prema tome kako se mijenjao i izgled tetrakorda iz kojih je bila sastavljena. U tetrakordu su prvi i posljednji ton bili čvrsto fiksirani te su uvijek ostajali nepomični, dok su dva nutarna tona mogla mijenjati svoju visinu. Ta je pojava omogućila pojavu tonskih rodova u melodijskom oblikovanju: dijatonski rod (tetrakord je imao izvorni oblik poznat iz ljestvice), kromatski rod (visina drugog tona spušta se za pola tona) te enharmonijski rod (mijenjala se visina i drugog i trećeg tona u tetrakordu). Dijatonska (ili pitagorejska) ljestvica

osnova je za sve kasnije "zapadne" ljestvice, uključujući tu i suvremene: dursku, molsku i temperiranu kromatsku ljestvicu. Na osnovama dorske i eolske ljestvice razvile su se današnje dur i mol ljestvice.

Melodije izgradene na pojedinim ljestvicama imale su posebnu izražajnost koja je ovisila o odnosu među tonovima u dottičnoj ljestvici. Na toj izražajnosti temeljio se pozitivan ili negativan odnos prema melodijama pa tu treba tražiti temelje grčkog *ethosa* u glazbi. Starogrčki pojam *ethos* susrećemo već u Homerovo doba. Veliki epski pjesnik Heziod upotrijebio ga je u značenju "običaj", dok je s Heraklitom stekao dodatni smisao - "moralni karakter". Naime, smatralo se da glazba ima psihološko i etičko djelovanje na čovjeka te da može utjecati na njegov karakter i ponašanje; ona ima dvostruku moć te može umiriti ili uzbuditi čovjekovu dušu, tj. proizvesti dobro i zlo, red i anarhiju, mir i nespokojoštvo.

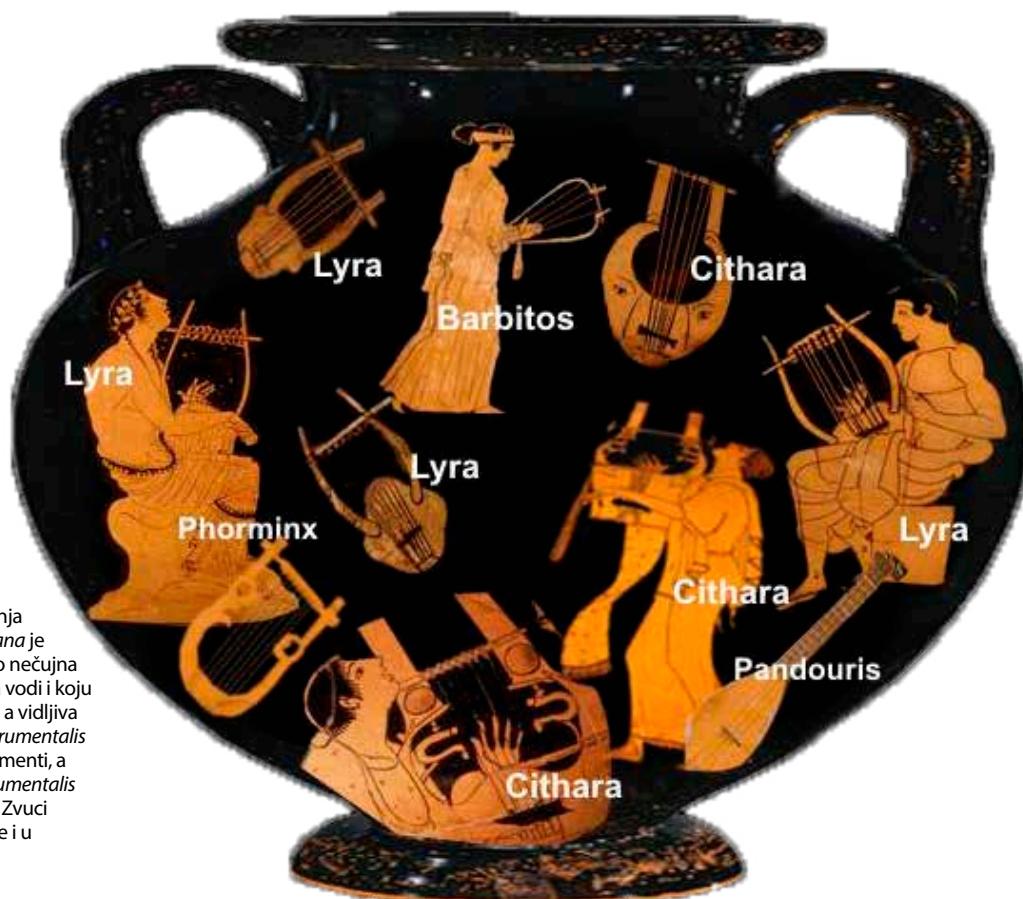
Etička uloga glazbe

Glazbeni etos polazi od prepostavke postojanja veze između pokreta glazbenih elemenata i određenih

¹Pitagora je smatrao da glazba usklađuje ritmove duše i tijela, ali i ritmove mikro i makrokozmosa. Razlikovao je tri vrste glazbe; prema latinskoj terminologiji to su: *musica mundana*, *musica humana* i *musica instrumentalis*. *Musica mundana* (ili *musica coelestis*) predstavlja sklad makrokozmosa koji se očituje u kretanju sfera, u redovitosti smjenjivanja godišnjih doba i poretku elemenata. *Musica humana* je sklad u mikrokozmosu, u čovjeku; to je stalna, iako nečujna glazba svakog pojedinca, ona glazba koja čovjeka vodi i koju osjeća u sebi. Ona prepostavlja sklad duše i tijela, a vidljiva je u temperamentu svakog pojedinca. *Musica instrumentalis* predstavlja glazbu koju proizvode glazbeni instrumenti, a očituje se u zvuku koji oni proizvode. *Musica instrumentalis* i *musica humana* samo su različiti oblici iste istine. Zvuci glazbenog instrumenta tako izazivaju iste vibracije i u "ljudskim instrumentima", jer se uspostavlja red, rezonanca između dvaju instrumenata.

pokreta čovjekove duše. Etos je bio vezan za melodije i ljestvice na kojima su bile građene, za ritam, tempo, instrumente, ali i za kozmičke zakone¹. Navedene glazbene elemente Heleni su analizirali i pridavali im određeni etički karakter - pozitivan ili negativan. Vjerovali su da upravo glazba i njezini "pozitivni" elementi mogu utjecati na stvaranje duhovnog i tjelesnog sklada u čovjeku.

Pod etosom se podrazumijevala emocionalna snaga neke melodije, a koja ovisi o ljestvici na čijim osnovama počiva melodija. Tako je dorska ljestvica smatrana muževnom i ratničkom, hipodorska – uzvišenom i čvrstom, miksolijska – patetičnom i žalosnom, frigijska – uzbudljivom, hipofrigijska – aktivnom, a hipolidijska – razuzdanom i pohotnom.

Snažna i borbena glazba skladana u dorskoj ljestvici bila je vezana za Apolona te instrumente kitaru i liru. Postala je oličenje ozbiljnosti, junaštva i čvrstine karaktera. Melodije skladane u frigijskoj ljestvici, uz pratnju instrumenta aulosa, smatrane su uzbudljivima i ekstatičnima te su bile sastavni dio kulta boga Dioniza. Stoga se ta ljestvica često smatrala neprikladnom za potrebe glazbenog i moralnog obrazovanja jer je "smekšavala" karakter.

Slično je vrijedilo i za tonske rodove. Za etos dijaton-skog roda smatralo se da je muževan i jak, dok se kromatski rod obično povezivao s jadikovanjem i ženskom mekoćom, kao i kukavičlukom. Enharmonijski rod prisutan je Olimpu te je imao jake sakralne asocijacije, a pripisivala mu se i sposobnost da ljude učini hrabrima.

Temelje nauke o etosu dali su pitagorejci, koji su posebno proučavali utjecaj glazbe na čovjeka. Smatrali su da se bit glazbe može doseći samo duhom, da ona tvori vezu između materijalnog i duhovnog svijeta, te da ima sposobnost utjecati na čovjekovu dušu. Vjerovali su da više nego ijedna druga umjetnost glazba može naš duh ne samo obogatiti nego i istančati, pročistiti i oplemeniti, i to na najneposredniji način.

Ovim purifikacijskim elementom glazbe služili su se u svom dnevnom ritmu. Kad su polazili na počinak oslobadali su se od dnevne užurbanosti te pročišćavali svoj um onim odama i himnama koje su donosile miran san i činile snove ugodnima i proročanskima. Ujutro su se živahnim melodijama budili iz drijemeža i oslobadali omame i tromosti.

Pod utjecajem pitagorejskog učenja, Platon je smatrao da bi čuvari idealne države državu trebali zasnovati na glazbi: "... država bi trebala biti stvorena na muzičkim osnovama; što je bolja muzika, bit će bolja i država

koja se oslanja na njezina načela".

S obzirom na to da su smatrali da glazba u čovjeku može buditi i dobre i loše sklonosti i osobine, Grci su izgradili sustav moralne valjanosti ili štetnosti pojedinih napjeva, odnosno ljestvica na kojima su izgrađeni, o čemu Aristotel govori u *Politici*: "Ljestvice se međusobno bitno razlikuju, i svaka različito djeluje na one koji ih slušaju. Neke od njih čine ljude žalosnim i potištenima, kao takozvana miksolidijska, neke oslabljuju volju, kao mekušne, druge opet izazivaju umjereni i odlučno raspoloženje, što izgleda da je naročito djelovanje dorskog načina, dok frigijska pak ponese do oduševljenja (...) Izgleda da duša ima neke srodnosti s harmonijama i ritmovima. Stoga mnogi mudraci kažu da je duša u stvari harmonija, dok drugi misle da duša u sebi nosi harmoniju."

Aristotel smatra da bi glazbu trebalo istraživati u odnosu na odgoj i obrazovanje, pročišćenje (katarza - grč. *katharsis*), te duhovni užitak, opuštanje i oporavak.

Ptolemej u svom djelu *Harmonia* kaže: "Ista melodiјa u višim tonalitetima ima aktivirajuće djelovanje, a potišteno djeluje u dubljim tonalitetima, jer visoki ton očvršćuje dušu, dok je duboki ton pušta da omlitavi."

Pitagorejci su bili mišljenja da se ispravnim korištenjem glazbe može poboljšati zdravlje, odnosno uspostaviti harmonija unutar čovjeka, jer zdravlje je izraz savršene harmonije elemenata u čovjeku, dok je bolest poremećaj harmonije. Terapija glazbom predstavljala je kod pitagorejaca uporabu određenih melodija, pomoću kojih su se teška psihička stanja pretvarala u njihovu suprotnost. Svako bi se stanje (poput tuge, bijesa, pohlepe, žalosti, ljubomore, straha, raznih želja, ljutnje, ponosa, kolapsa ili grčeva) obuzdavalo, smirivalo i harmoniziralo odgovarajućom melodijom.

Glazba i obrazovanje

Glazba se povezivala s filozofijom te je zajedno s tjerovježbom spadala u opći sustav odgoja u kojem joj je pripadala vrlo istaknuta uloga. Platon je bavljenje glazbom jednostavno nazivao *paideia* – odgoj. Glazbi je pridavao odgojno-pedagošku i moralnu vrijednost. Prema njemu, glazba ne bi smjela služiti pukoj zabavi – njezin je cilj skladno usavršavanje duhovnog života, stišavanje i smirivanje strasti i zlih pobuda, odnosno buđenje i poticanje vrline. Država treba voditi računa o glazbi, a omladinu treba napajati samo dobrom glazbom.

"Učenje glazbe je važniji instrument nego ijedan drugi, jer ritam i harmonija nalaze svoj put do središta duše, na koju se snažno vežu. (...) Glazba razvija ljubav prema lijepom i pruža umnu i moralnu disciplinu važnu za dosezanje filozofskog znanja."

Platon se tu ugleda na egipatske uzore. Herodot izvještava da egipatskoj omladini nije bilo dopušteno učiti muziku nasumce. Samo je dobra glazba bila dopuštena, a svećenici su bili ti koji su odlučivali koja je glazba dobra. U skladu s tim, grčki su dječaci počinjali muzičko obrazovanje s najstarijim himnama da bi tek na kraju školovanja stigli do suvremene glazbe. Melodije štetnih tonaliteta su se izbjegavale, dok je prednost davana onima koje su bile naročito pogod za učvršćenje karaktera.

Te ideje Grci su organizirali u pedagoški sustav. Svaki građanin morao je učiti glazbu od rane mладости do tridesete godine, a u spartanskim je školama imala prvenstvo pred gramatikom.

Nasljede grčke glazbene teorije bilo je ogromno, a područja koja je Aleksandar Makedonski osvojio ponosila su se grčkom tradicijom, dok su Perzijanci, Arapi i Turci podupirali svoje glazbene sustave sklopom grčkih ljestvica i tonskih rodova.

Rim

Rimska glazba ne može se odvojiti od grčke. Naime, Sicilija i južna Italija, gotovo do samog Rima, bile su dio Velike Grčke (*Magna Graecia*). U umjetničkoj su glazbi velik ugled uživali grčki stil i teorije, instrumenti i glazbenici, a stav o ulozi glazbe također se oslanjao na grčke uzore. Ipak, glazbeni etos nije uhvatilo korijena kod Rimljana; njima je glazba uglavnom služila za zabavu i kao pratnja raznim svečanstvima. Rimski filozofi, a posebno Ciceron, ocjenjuju glazbu svog vremena dekadentnom, osuđujući njezinu čulnost i mekoću te nedostatak dostojanstva.

Za očuvanje i prenošenje grčke glazbene teorije naročito je zaslужan rimski teoretičar Boetije (oko 480. - 524. g.). Njegovo djelo *De institutione musica* u kršćanskoj je srednjovjekovnoj glazbi smatrano glazbenom Biblijom Zapada i kao takvo citirano je tijekom tisuću godina.

Osnovni je doprinos Rima što je proširio grčku glazbu čitavim poznatim svijetom te poslužio kao katalizator za miješanje hebrejsko-kršćanske i helenističke tradicije glazbenog izričaja, koji se, sačuvan stoljećima, pojavio ponovno u renesansi u prvom buđenju novije glazbene prakse na Zapadu. ☈

ZNATI ŠTO JE DOBRO

Sabine Leitner

Ako je moralnost prepoznavanje onoga što je dobro te posljedično sposobnost odabira između onoga što je dobro i onoga što je loše, onda je očito da smo već neko vrijeme izgubili moralni kompas. Čini se kao da zapravo ne znamo što je za nas dobro. To počinje od one bazične razine, prehrane i načina života.

Naša djeca rano počinju gubiti zdrave instinkte o tome što je za njih dobro. Hrani ih se s puno šećera, soli i procesirane hrane. Odrastaju u zatvorenom prostoru jer je tako "sigurnije", provodeći sate ispred ekrana, što ih općenito čini debljima i nezdravijima od njihovih roditelja u istoj dobi.

Posljedica toga je to da njihova tijela više ne mogu razlikovati ono što je dobro od onoga što nije dobro. Dobro nikako nije samo ono što nakratko ima dobar okus u ustima, ili ono što nas zabavlja i oslobađa od dosade. Dobro je ono što je dugoročno dobro za nas, što stvara zdravu floru u našim crijevima, jača naš imunološki sustav, energizira nas, hrani naše tijelo,

dušu i duh. Dobro je usklađenost sa zakonima prirode. Dugoročno, zdravlje i opća dobrobit nedvojbeno počivaju na zakonima prirode. Sve prekomjerno ostaviti će trag u našem sustavu i ako se ponavlja, s vremenom će se akumulirati.

Mislim da je hrana sjajna analogija za naš opći nedostatak prepoznavanja dobra. Pitanje o tome što je "dobro" vrlo je duboko i pokušaj odgovora na to pitanje obavezuje nas da promišljamo na duge staze i da vidimo širu sliku, što je u suprotnosti s našom trenutnom kulturom *Želim to sada!*, i uživanja u trenutku. Dobro je ono što nam pomaže da uistinu razvijamo svoje potencijale i što nas čini sretnijima na trajniji način jer se odnos na našu svrhu, ulogu i na naše vrijednosti. Dobro je također ono što je dobro za sve nas, a ne samo za nekolicinu.

Zakonodavstvo nije zamjena za etičnost. Donošenje sve više i više zakona ne može zamijeniti nedostatak moralne svijesti. Bez nutarnjeg stava da se treba ponašati moralno, ljudi će neminovno pronalaziti "rupe"

i pokušavati zaobilaziti zakon radi svojih sebičnih ciljeva. To možemo jasno vidjeti u našem suvremenom labirintu zakonskih ograničenja koja izmiču čak i pravnim stručnjacima. Kao što je rimski političar, povjesničar i pisac Tacit primijetio: "Što je država iskvarenija, to ima više zakona." To je zaista tako i puno je napisano o tome da civilizacija mora počivati na moralnim temeljima. Mnogi s razlogom kažu da današnja velika kriza u svijetu nije ekomska ili društvena, nego moralna.

Što možemo učiniti u vezi s ovim globalnim moralnim krahom i kako možemo obnoviti naše moralne temelje? Kakav god odgovor bio, odgoj i obrazovanje moraju biti dio toga. Trebamo temeljito preispisati kako odgajamo i obrazujemo naše mlade. Moderna

eduksija ne vodi dovoljno računa o tome da odgoji i obrazuje djecu da postanu moralna bića, u smislu da budu sposobni odabratи, uz pomoć vlastitog nutarnjeg kompasa, što je dobro. Istim se akademska izvrsnost, ali to ne mora stati na put moralnoj izvrsnosti. Moramo ponovno razgovarati o moralnim vrijednostima i vrlini. Moralna vrijednost je nešto što možemo razumjeti. Vrlina je nešto što možemo činiti, možemo živjeti. Vrlina je prakticiranje moralnih vrijednosti. To bi moglo olakšati i današnju epidemiju mentalnih bolesti. Jer, kako je Aristotel govorio prije 2400 godina: "Prava sreća dolazi od prakticiranja vrline." ☺

S engleskog prevela: Dijana Kotarac

ATENINA MASLINA

Ivančica Krivdić

Maslina, lat. *Olea europaea L.*, zimzeleno je drvo mediteranskog porijekla, ali se uzgaja i u podnebljima sa sličnom klimom kao što su Kalifornija, Južna Afrika i Australija. Danas je poznato više od tisuću različitih sorti. Na području Sredozemlja, među grmolikim raslinjem makije, raste i divlja maslina trnovitih grana i sitnih plodova. To prekrasno drvo srebrnastih listova može doživjeti duboku starost od dvije tisuće godina. Cvijet masline je žućkasto-bijele boje i ugodna mirisa, a plod je boba duguljasta ili okrugla oblika. Tijekom zriobe zelena se boja nezrelog ploda mijenja u crvenkastu i konačno, u više ili manje tamniju crveno-ljubičastu ili crnu boju. Dragocjeno maslinovo ulje dobiva se isključivo od ploda pitome vrste.

Maslina se pojavljuje u mnogobrojnim mitovima i pričama naroda diljem Mediterana. U antičkoj Grčkoj bila je posvećena Ateni – božici mudrosti, zaštitnici pravde, umjetnosti i znanosti. Atena je bila jedno od najmoćnijih božanstava grčkog panteona, utjelov-

ljenje snage i mudrosti njezina oca Zeusa. Od najstarijih vremena bila je božica mudro i promišljeno vođenog rata koji završava pobjedom te zaštitnica gradova koji su u hramovima imali njezine posvećene kipove – *paladije*. Grad je bio neosvojiv dok god se u njemu nalazio paladij.

O tome kako su maslinu dobili Grci, govori mit o prepirci između Atene i Posejdona. Jednom je Posejdon, želeći zavladati Atikom, udario trozupcem u Akropol, upravo pored hrama božice Atene. Na tom se mjestu u istom trenu stvorilo vrelo morske vode iz čije bi se dubine, kad bi zapuhao južni vjetar, čulo udaranje morskih valova. Želeći preuzeti vlast mirnim putem, Atena je pokraj vrela posadila prvu maslinu. Ljutiti ju je Posejdon, međutim, pozvao na dvoboј, na što bi Atena i pristala, da se tome nije suprotstavio Zeus i naredio im da spor iznesu na javnu raspravu. Sud se sastojao od najvišeg božanskog vijeća, a svjedok je bio prvi stanovnik Atike, Kekrop, čovjek-zmija rođen iz zemlje. Odlučeno je da veća prava na zemlju

ima Atena zato što je podarila ljepši poklon - maslinu.

Na mjestu na kojem se zbio opisani mitski događaj, sagrađen je u vrijeme Peloponeskog rata, otprilike 420. g. pr. Kr., hram Erehejon, najmlađa građevina na atenskoj Akropoli. To se mjesto ujedno smatra najsvetijim mjestom na Akropoli, na kojemu su ljudi od najstarijih vremena gradili svoje hramove. Atenina maslina rasla je uz njezin hram, ispred Erehejona, a pokraj masline bio je smješten grob Kekropa, čovjekazmije. Stablo koje je božica posadila postojalo je još i u II. stoljeću, a današnje potječe iz 1917. godine.

Drvo masline raslo je i uz žrtvenik Atene u Platonoj Akademiji, a masline su bile posadene i u Asklepijonu kod Epidaurusa, hramu posvećenom Asklepiju, grčkom bogu liječničkog umijeća.

Nasuprot grada Epidaurusa, na grčkom otoku Egini, i danas se nalazi Eakejon, četverokutni sveti prostor od bijelog kamena. Unutar ograđenog prostora od starine su posadene masline. Eakejon je bio posvećen Eaku, sinu Zeusa i nimfe Egine, koji je vladao tim otokom i kojemu nijedan smrtnik nije bio ravan po istinoljubivosti, tako da su ga čak i sami bogovi uzimali za suca u svojim sporovima. Zbog svoje je pravednosti nakon smrti postao jedan od sudaca koji u podzemnom svijetu sude mrtvima zbog njihovih prijestupa.

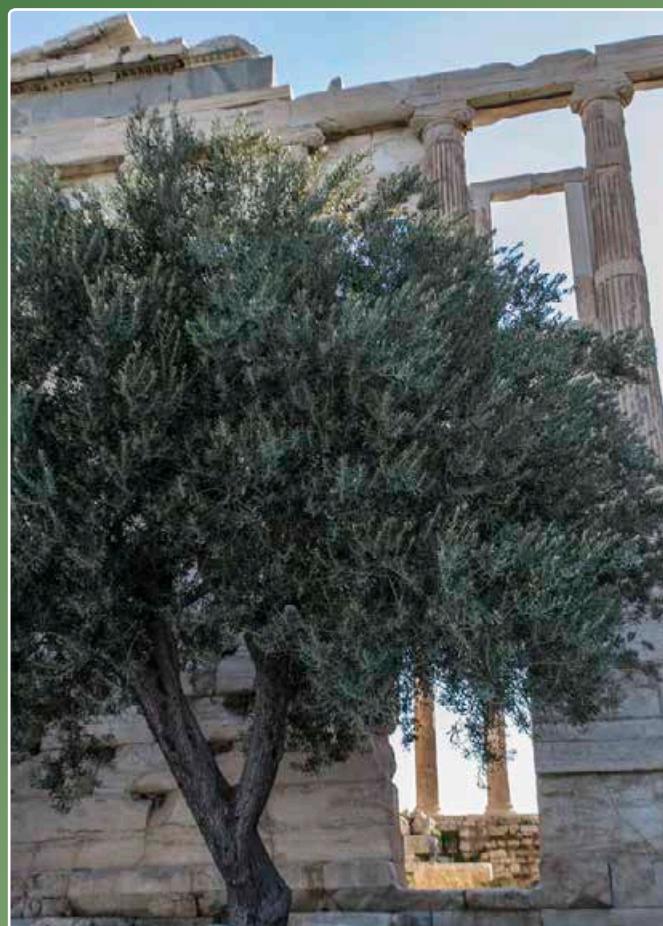
Pod zaštitom božice Atene bili su mnogi mitski junaci, poput Odiseja i Herakla. Odisej je štapom od maslinova drveta iskopao oko kiklopu Polifemu, a Heraklo je nosio vijenac od maslinovih grančica i kao oružje imao batinu od maslinova drva. U središnjem hramu Olimpije sjedio je na prijestolju Atenin otac, bog Zeus. U desnoj je ruci nosio kip Nike, krilate božice pobjede, a u lijevoj žezlo sa zlatnim orлом na vrhu, a na glavi mu je bio vijenac koji je nalikovao grančici masline, simbolu snage.

U Olimpiji je rasla i jedna vrsta divlje masline koju su nazivali "maslina lijepog vjenca", a običaj je bio da se od njezinih grančica izrađuju vijenci za olimpijske pobjednike, ali i za pobjednice u igrama božice Here koje su se održavale uoči Olimpijskih igara, a sastojale su se u natjecanju djevojaka za naziv "Visoke Herine svećenice".

Božica Leta je, prema mitu, na otoku Delosu rodila Apolona, boga Sunca, između maslinovog i palminog drveta. U Egiptu i Palestini Leta je bila poznata kao Lat, božica rodnosti palmi i maslina. Palma je bila stablo rođenja, a maslina stablo novog života i oba se povezuju sa zimskim solsticijem i mладим Suncem. Jedna od najvećih dragocjenosti vezanih za maslinu je ulje koje se dobiva tještenjem njezinih plodova. Stari

su narodi govorili da je u maslinovu ulju zarobljena energija Sunca. Poistovjećivali su ga s Božjim duhom i nazivali tekućim zlatom. Posvećeno maslinovo ulje i grančice masline upotrebljavali su se prigodom svetih obreda, primjerice kod bolesničkog pomazanja, na samrti, prilikom inicijacija svećenika, imenovanja kraljeva, posvećenja žrtvenika i kripti, kod paljenja žrtvi bogovima i slično. Velika ljekovita moć maslinova ulja poznata je od najstarijih vremena. Danas je i znanost potvrdila da maslinovo ulje ima blagotvorno i zaštitno djelovanje na gotovo sve tjelesne sustave te da općenito produžava životni vijek. Prema znanstvenim spoznajama, maslinovo ulje povoljno djeluje na rast i razvoj djeteta, jer sadrži, što je jedinstveno u biljnem svijetu, količinu masnih kiselina u omjeru koji je sličan majčinu mlijeku.

Maslina je oduvijek bila drvo junaka, drvo Odiseja i Herakla, njihove snage i pobjede. Sađena je u svetištima ne samo božice Atene već i u čast svih onih časnih ljudi koji su plemenitošću svoje duše bili dostojni tog drveta i njegove zaštite. Maslinovo stablo postalo je simbol pravednog mira, postojanosti i dugovječnosti. Grke je podsjećalo na Atenu, na njezinu čistoću i promišljenu borbenost. Bila je to Atenina maslina. ☩

PLATONOV MIT O PEĆINI

Ana Jončić

Unajdragocjenije poruke koje nam je ostavila stara Grčka svakako spadaju i Platonova djela.

Ovaj veliki filozof, predmet vječne rasprave među različitim strujama mišljenja, u svakom vremenu ostaje aktualan jer govori o onome što nadilazi ograničenja određenih povijesnih trenutaka: o sadržaju ljudskog života, o onome što se čovjeku događa iznutra, a nužno daje smjer i karakteristike životu koga živi izvana.

U VII. knjizi *Države*, u dijalogu između Sokrata i Glaukona, Platon kroz usta svog učitelja Sokrata sintetizira mnoga od svojih učenja u arhetipskoj priči o pećini:

– Iza toga, dakle – rekoh – usporedi našu narav prema tome je li ili nije obrazovana sa sljedećim stanjem. Predoči, naime, sebi da ljudi žive u podzemnoj špilji koja ima dug ulaz, otvoren prema svjetlu; da su ljudi u njoj odmalena s okovima na nogama i vratu, tako da ostaju na istom mjestu i da gledaju samo preda se, te glavu radi okova ne mogu naokolo okretati, a svjetlo im ognja gori odozgo i izdaleka njima za ledima; među ognjem i sužnjevima zamisli put gore, a uza nj zid, kao što čarobnjaci stoje pred gledateljima iza ograde, preko koje pokazuju svoje sljeparije.

– Predočujem si.

– Predoči si, dakle, uz taj zid ljudi koji nose svakake sprave što iznad zida izviruju, kipove, druge životinje kamene, drvene i svakojako izradene; i kako je prirodno da jedni nositelji govore, a drugi da šute.

– Čudnu sliku veliš i čudne sužnjeve.

– Nalik na nas! Jer misliš li najprije da bi sužnji od sebe samih i jedan od drugoga što drugo vidjeli osim sjenâ što bi od ognja padale na stijenu pećine pred njima?

– Ta kako, ako bi prisiljeni bili cijeli život držati glavu nepomično?

– A što bi vidjeli od predmeta koji bi se mimo nosili? Zar ne bi isto?

– Dašto.

– Ako bi se, dakle, mogli među sobom razgovarati, misliš da sjene koje bi vidjeli ne bi običavali zvati jednako kao i prave predmete?

– Bez sumnje.

– Sto dalje, ako bi u tamnici od suprotne strane odjekivalo, kad bi koji od prolaznika progovorio, misliš, da bi oni držali da netko drugi govori, a ne sjena koja bi mirno prolazila?

– Zeusa mi, ne mislim.

– Sasvim bi, dakle, takvi ljudi držali da ništa drugo nije istina nego sjene predmetâ?

– Veoma nužno.

Platon opisuje stanje neznanja u čovjeku, uspoređujući "svijet što se preko vida ukazuje" sa "stanom u tamnici".

"Svijet što se preko vida ukazuje" je pojarni svijet, svijet oblika i objekata, manifestirani svijet čiji je uzrok bitak, nevidljivi život svih vidljivih pojava. Svijet kojeg čovjek neposredno vidi je odraz, sjena istinske stvarnosti koju fizičke oči ne mogu vidjeti. One primaju svjetlo vatre koja gori "odozgo i izdaleka" u pećini, svjetlo

fizičkog Sunca, čineći tako ono čemu ih je priroda namijenila.

Ono što za Platona predstavlja neznanje ili "stan u tamnici" odnos je čovjeka prema pojavnom svijetu, vezanost isključivo za ono što prenose osjetila. Ljudi koji okovani vide jedino sjene, odraze na zidu pećine, oni su koji primaju jedino ono što im prenosi "oko" – simbol fizičkih osjetila, površinskog promatrana stvari. Njihova je stvarnost tada ograničena, a oni sami robovi su vlastitog stava uzrokovanog neznanjem: "ono što vidim, čujem, dodirujem, to i priznajem" ... Čovjek ne ostaje nepokretni zatvoren u pećini zato jer se nalazi u manifestiranom svijetu, nego zato što misli da je to sve, zato što ne zna za drugo.

Ali Platon kaže da iz pećine postoji izlaz, a između sužnjeva i pećinskog zida postoji put koji vodi gore...

Gledaj, dakle, što bi im se dogodilo kad bi se toga izbavili, odbacili okove i izlijecili ludosti, ako bi im se prirodno ovako to događalo. Kad bi koji bio odvezan i prisiljen iznenada ustati, okretati vrat, stupati i gledati gore prema svjetlu, osjećao bi kod svega toga bol i radi blistanja svjetla ne bi mogao spoznati ono od čega je do tada video sjenu – Što bi, misliš, rekao, ako bi mu tko govorio da je tada gledao tlapnje, a sad da bolje vidi, budući nešto bliže bitku i okrenut prema predmetima u kojima je više bitka, i ako bi mu onda sve što bi mimo prolazilo pokazivao i pitanjima silio da odgovara, što je? Misliš da ne bi bio u zabuni i mislio da je istinske ono što je dotada video nego ono što mu se sada pokazuje?

– Dakako.

– Što ne, i ako bi ga se sililo da gleda u samo svjetlo, boljele bi ga oči, bježao bi i okretao se prema onome što može gledati i mislio bi da je to zaista jasnije od onog

što bi mu se pokazivalo?

– Da, tako.

– A ako bi ga vukao tko silom odanle neravnim i strmim uzlaskom i ne bi pustio, prije nego bi ga izvukao do sunčanoga svjetla, zar se ne bi kod tog namučio i ljutio, što ga se vuče i kad bi već došao na svjetlo, zablijestenim očima ne bi mogao vidjeti ništa od onoga čemu sada velimo da je istinito?

– Ta ne bi, kad bi to bilo iznenada.

– Dakle bi mu, mislim, trebalo priučiti se, ako bi htio vidjeti predmete gore. I najprije bi najlakše opažao sjene, zatim, u vodi slike ljudske i ostale, poslije pak

same predmete. Iza toga bi lakše promotrio noću stvari na nebnu i samo nebo, pogledajući u svjetlo zvijezda i mjeseca, negoli danju sunce i sunčano svjetlo.

– Kako ne!

Platon simbolički prikazuje traganje za spoznajom. Nekadašnji zatvorenik postaje putnik koji mora proći kroz teškoće puta u nepoznato: strmi uspon, nedoumice i sumnje, svjetlo na koje se mora postupno i strpljivo privikavati.

Tek nakon puno truda putnik može vidjeti drugaćiju stvarnost:

Napokon bi, dakle, mislim, mogao vidjeti i ogledati Sunce kakvo je, ne slike njegove u vodi i na tuđem mjestu, nego Sunce samo po sebi i na svojem mjestu u punoj stvarnosti.

– Nužno.

– I zatim bi već o njemu zaključivao da ono daje godišta i godine, da sve upravlja na vidljivom svjetlu i da je na neki način uzrok svemu onome što je vidljivo.

– Očito bi poslije onoga na to došao.

– Što onda, kad bi se sjećao staroga stana, mudrosti ondje i tadašnjih supatnika, misliš da ne bi sebe držao sretnim radi te promjene, a one žalio?

– I te kako.

– A ako je tamo imao kakve časti i pohvale od drugih i počasti onaj koji je najoštrije video sjene koje su mimo prolazile i koji je najbolje pamlio, što je običavalo prolaziti prije, kasnije i zajedno, te bi onda iz toga najvrsnije pogadao ono što će se dogoditi, misliš, da bi željan bio toga i zavidan radi časti i vlasti među onima? Ili bi mu se dogodilo prema Homerovim riječima te bi živo volio "kao težak služiti drugome čovjeku siromašnu" i bilo štогод radije podnio nego da bi onako morao misliti i živjeti?

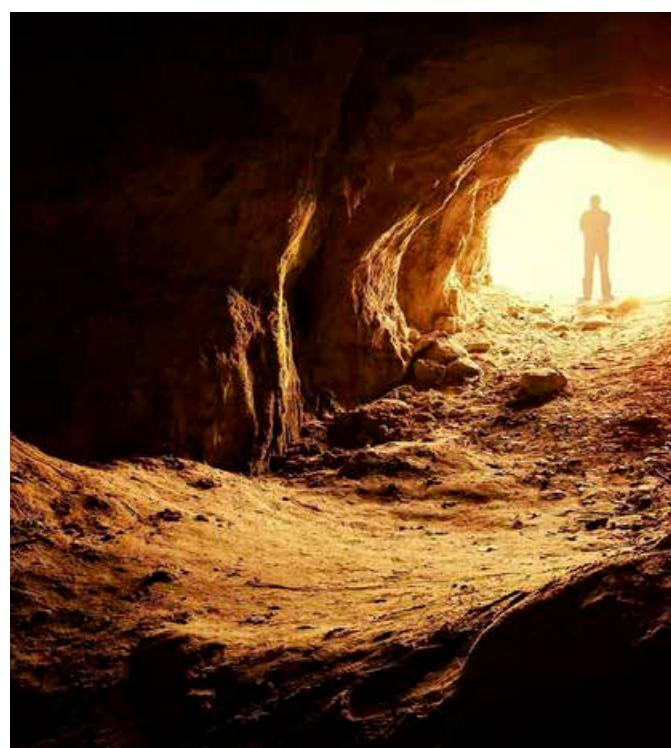
– Ja mislim tako da bi volio sve podnositi nego onako živjeti.

Za razliku od pećine, vidljivog i manifestiranog svijeta, istinska stvarnost nalazi se u nadosjetilnom svijetu, svijetu ideja. To je svijet koji se približava bitku, svijet prauzora, uzroka svega što je vidljivo. Putnik koji se priviknuo na njegovo svjetlo počinje shvaćati razliku između znanja i neznanja, razliku između slobode koju pruža znanje i života okovanih zatvorenika pećine. No, Platon namjenjuje svome putniku novo putovanje: silazak natrag, u pećinu. Njegova je dužnost otkriti svojim nekadašnjim supatnicima ono što je spoznao. Ali, put silaska opet predstavlja novi proces nadvladavanja poteškoća, a zatvorenici pećine ne prihvaćaju onoga tko ih želi uznemiriti u njihovoj nepomičnosti:

– I ovo, dakle, uzmi na um. Ako bi takav opet sišao i naisto mjesto sjedao, zar mu ne bi oči bile pune mraka, došavši iznenada sa sunca?

– I te kako.

– A ako bi mu onda opet trebalo preprirući se s onim

vječnim sužnjevima prosuđivati one sjene, dok je još zablijesten, prije nego se oči ustale – a to vrijeme privikavanja ne bi bilo baš kratko – zar mu se ne bi smijali, i zar se ne bi o njemu govorilo da se gore uspeo samo zato da se vrati s pokvarenim očima, te da nije vrijedno ni kušati gore ići? I ako bi kako mogli dobiti u ruke onoga koji bi ih htio otkivati i gore voditi, zar ga ne bi i ubili!

– Zaista bi.

Usprkos tome, smatra Platon, oni koji znaju dužni su oslobođati od okova one koji ne znaju, najvažnijom od svih spoznaja: spoznajom dobra.

Opisujući svijet izvan pećine, svijet ideja, Platon kaže da u njemu vlada Sunce koje daje život svemu – ideja dobra. Ona je "... uzrok svemu što je ispravno i lijepo u svijetu; u vidljivom svijetu rađa svjetlo i gospodara njegova, a u misaonu svijetu sama kao gospodar daje istinu i um; ... nju treba vidjeti onaj koji želi razumno raditi bilo u posebničkom bilo u javnom životu."

Spoznaja dobra ne znači jednostavno prezirati sjene. Ono što moraju naučiti zatvorenici pećine jest prepoznati istinu u svim njezinim odrazima. Prepoznati ono što se manifestira kao Ljepo, Dobro i Pravedno u svim stvarima: ideju dobra.

Tom spoznajom uče se prepoznavati i razlikovati sjene od stvarnosti, ispravno vrednovati stvari, stvarati forme i život koji će biti potpuniji odraz dobrog, lijepog i pravednog. To je i smisao skidanja okova.

Ali, čime zatvorenici mogu spoznati istinu ako im oči prenose tek nepotpunu stvarnost, što je oruđe u skidanju okova?

Platon kaže: "... ta moć, kao i sredstvo kojim svatko uči, nalazi se u svačijoj duši. Ali kako se oko ne bi moglo drugačije nego s cijelim tijelom okretati prema svjetlu iz mraka, tako se upravo mora ta moć okretati s cijelom dušom iz područja postojanja, dok ne postane sposobna gledati i uzdići se do bitka i najsjetljive točke bitka, a to je velimo, dobrota."

Za razliku od osjetila koja prenose tek karakteristike odraza stvarnosti, sposobnost potpune spoznaje nalazi se u duši: "Onome što je većma božansko u nama, što nikada ne gubi svoju moć." Duša, nevidljiva, a prisutna, može uzdignuti čovjeka u "misaoni kraj", nevidljivu stvarnost kojoj i ona sama pripada. Ona je veza pomoću koje čovjek može ostvariti harmoniju između vlastitog bića i svijeta u kojem živi: kad duša vidi istinu, ruke je prenose kroz djela i čovjek je tada jednostavno živi.

I kako, dakle, potaknuti dušu?

Odgojem, kaže Platon. Ali duši ne treba "usadjavati vid". Duša vidi. Odgoj je umijeće okretanja očiju duše na pravu stranu... ☺

PRIČA O RATNIKU RABIJI

Velički lik arapskog svijeta iz VI. stoljeća bio je Duraid ibn al-Sima, jednako slavan kao pjesnik i kao pustinjski ratnik. Jednom je tako vodio ratnički pohod u planine južno od Meke, na pašnjake plemena Beni Kinana. Došavši na vrh nekog brijege, Duraid i njegovi momci spaziše Rabiju, usamljennog ratnika koji je vodio devu na kojoj je jahala žena.

Duraid dovikne ratniku da mu neće ništa učiniti ako mu ostavi devu i ženu. Ratnik nije ni trenutak oklijevao odbiti takvu nečasnu ponudu. Umjesto toga, iako je protivnika bilo znatno više, on je tri puta okretao konja kako bi se u boju suočio s progoniteljima, svaki put vraćajući se svojoj ulozi pratitelja jedne dame. Kad se vratio treći put, iako mu je koplje već bilo slomljeno, Rabija je stao uz damin bok te je, ne mijenjajući dostojanstven kas svoga konja, ispjevao ove stihove:

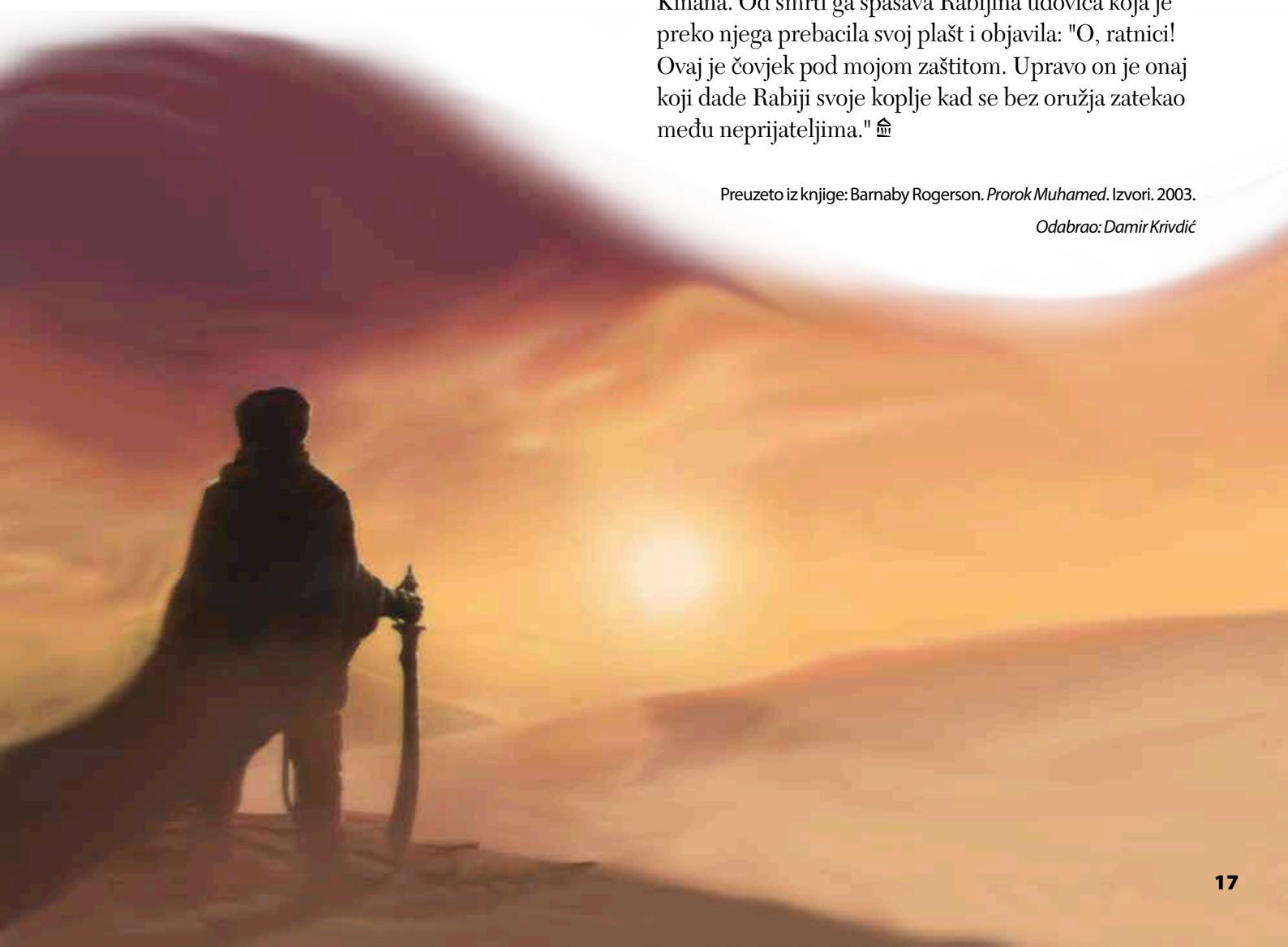
*Jaši u miru moja damo,
Budi sigurna i mirna,
Ne boj se i nehajano stoj,
Neka ništa ne uzbuduje te,
Pred dušmanom ja pobjeći neću,
Osjetit će on moj udarac jaki,
Snagu moga juriša poznat će
Onaj koji tebi naudititi želi.*

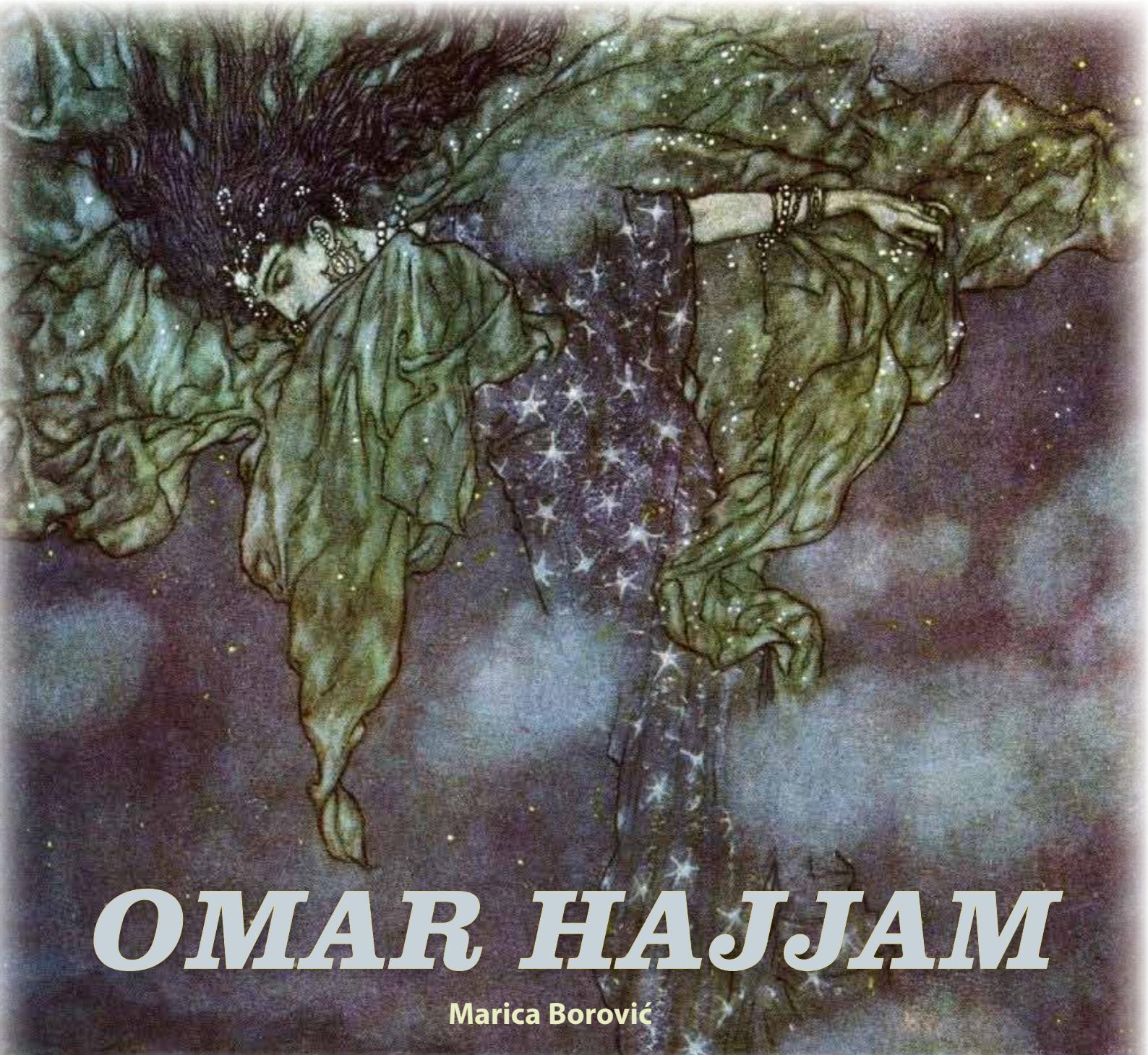
Duraida se tako dojmio taj viteški čin da je dojavao k njemu i doviknuo mu: "O, konjaniče! Čovjek kao ti ne zasljuže smrt. No, moji momci žude za osvetom. Oni su mi za petama, a ti si sad bez oružja. Uzmi moje koplje, prijatelju, a ja ćeš im reći neka te ne slijede."

Kasnije, u drugom okršaju, sam je Duraid bio zarobljen i odveden u tabor Rabijina plemena Beni Kinana. Od smrti ga spašava Rabijina udovica koja je preko njega prebacila svoj plašt i objavila: "O, ratnici! Ovaj je čovjek pod mojom zaštitom. Upravo on je onaj koji dade Rabiji svoje koplje kad se bez oružja zatekao među neprijateljima." ☩

Preuzeto iz knjige: Barnaby Rogerson. *Prorok Muhamed*. Izvori. 2003.

Odabralo: Damir Krivdić

OMAR HAJJAM

Marica Borović

Omar Hajjam (Abul-fath Omar ibn Ibrahim Hajjami) čuveni je perzijski znanstvenik, filozof i pjesnik. Rođen je 1048. godine u gradu Nišapuru, u perzijskoj pokrajini Horasan, jednom od tadašnjih kulturnih središta Istoka, gdje je i umro u 83. godini života. Islamski je svijet tada bio na svom vrhuncu, a sultani i veziri bili su mecene mnogim znanstvenicima.

Njegovi biografi kažu da je briljirao u svim znanostima koje su se tada proučavale na Istoku, a da mu u astronomiji i matematici nije bilo premca. Oko 1074. godine, tadašnji vladar, sultan Malikšah povjerio mu je da sastavi tim astronoma te da na osnovi mjerenja izvrše reformu staroiranskog kalendarja. Zbog svojih zasluga bio je imenovan upraviteljem velikog opservatorija

torija u Isfahanu, tada najvećeg na svijetu. Omar Hajjam također je dao veliki doprinos matematici. Njegov najznačajniji rad odnosi se na opću metodu rješavanja kubnih jednadžbi.

No, na Zapadu Hajjam je najpoznatiji po svojoj poeziji.

Kad je engleski pjesnik Edward Fitzgerald preveo 101 rubaiju i objavio ih pod naslovom *Rubaije Omara Hajjama*, počela se za njega zanimati šira europska i američka javnost. Njegovi stihovi nadahnuli su brojne pjesnike na Zapadu. Primjerice, engleski pjesnik Alfred Tennyson za Hajjama kaže da je *zvijezda pretvodnica, koja se sa Suncem može takmičiti kad izlazi na horizontu*. Drugi engleski pjesnik, John Keats, pjeva: *Kad sam prvi put upoznao Hajjama, osjetio sam*

iznenadnu radost i uzbudjenje kao astronom kad prvi put ugleda jedan novi planet. Nakon Fitzgeraldovog prijevoda, slijede prijevodi i u drugim europskim zemljama.

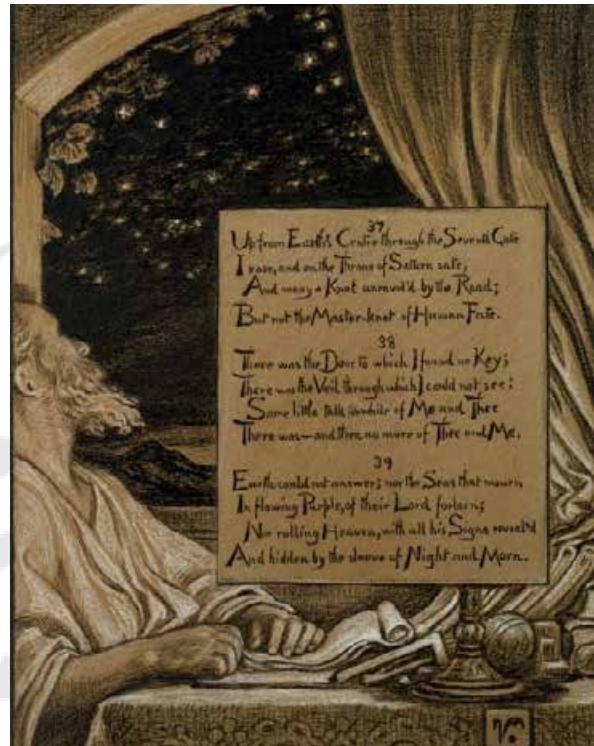
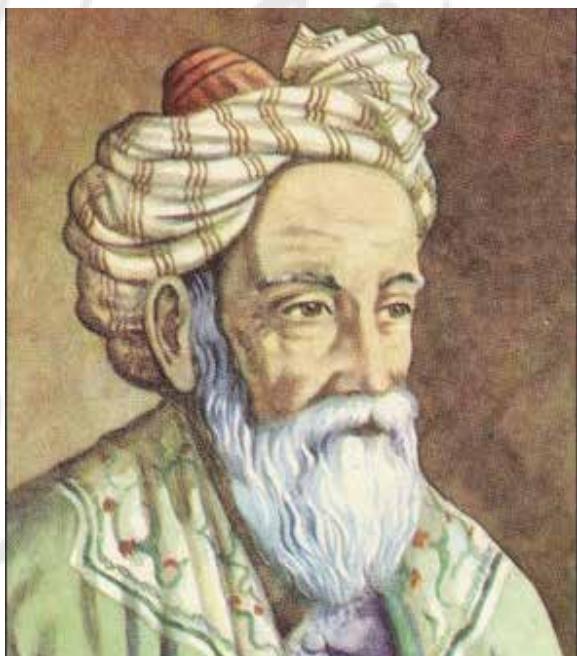
Poznavatelji njegova života prenose da je u trenućima odmora od pisanja svojih znanstvenih djela pokušavao stihovima izraziti neke probleme o kojima je razmišljao i za to je izabrao pjesničku formu *rubaju*.

Rubaja je tipično perzijska pjesnička forma sastavljena od četiri stiha, u kojoj se rimuju prvi, drugi i četvrti stih, a treći, u pravilu, ostaje bez rime.

Velika su mimoilaženja u tumačenju njegovih stihova. Jedni ga smatraju pjesnikom božanske ljubavi, drugi ga proglašavaju pjesnikom hedonistom, a za treće je pjesnik koji u svojim stihovima prikazuje borbu između dobra i zla.

Njegove rubajije prikazuju dramu ljudskog života: od uživanja u malim svakodnevnim stvarima pa do pokušaja da se prodre iza zastora koji dijeli čovjeka od velike tajne života. U stihovima Hajjam progovara o ljepoti života, zalasku sunca, ljepoti žene, o vinu, ali isto tako uzdiže svoj pogled prema nebu i pita se o smislu svega: je li sve zapisano, koja je moja uloga, da li sve prolazi? Također dotiče i pitanje sudbine i slobodne volje čovjeka. Pod utjecajem je učenja Ibn Sine (Avicene), prema kojem sve što postoji, postoji zbog određenog razloga; ovo je svijet koji treba biti i potpuno je određen. Hajjam bira srednji put. Smatra da postoje stvari na koje ne možemo utjecati i sudbinski su predodređene, ali postoje i one na koje čovjek može utjecati i u tome vidi opravdanost postojanja slobodne volje.

Hajjamove rubajije predstavljaju jedno od najvažnijih djela perzijske literature.

*Ne sudi čovjeka po njegovu znanju,
Već po tvrdoj vjeri i ljudskom držanju.*

*Ako ti obeća pa riječ održi,
Vrijednost mu odredit' ti nisi u stanju!*

*Nitko nije zavirio - otkad ovaj svijet posta -
za sudbine zastor, mada kušalo je ljudi dosta!
Sedamdeset i dva ljeta danju, noću ja razmišljam,
ali ništa ne doznadoх, neriješena tajna osta!*

*Jedanput mi slavuj u bašču dolijeće,
Kad se vino pilo i cvalo cvijeće,
Pa zapjeva svojim jezikom: 'Zapamti,
Život, koji prođe, vratiti se neće!'*

*Kad jednom na zemlji ne bude nas - svijet će biti svijet,
kad nam se izgubi trag i glas - svijet će biti svijet.
I prije nego smo bili mi - svijet je bio svijet,
i nama kad kucne zadnji čas - svijet će biti svijet.*

*S plemenitim i mudrim prijateljstvo veži!
Od hulja i luda tisuć' milja bježi!
Dade li ti pametan otrova, popij ga!
Za nektarom iz ruke prostaka ne teži!
Bez moje sam privole na svijet došao,
I na njemu život u čudu gledao.
Protiv volje idem, dakle, što je svrha
Dolaska, odlaska - ja bih rado znao! ☩*

Preuzeto iz knjige: Omar Hajjam. Rubajije.

Prevoditelj: Safvet-beg Bašagić

***Mudrost je najljepša od svega,
a neznanje najružnije.***

Platon